

ทัศนคติและความพึงพอใจต่อสื่อสุนทรียะที่สร้างสรรค์ เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ

ประภัสสร จันทรสถิตย์พร

Abstract

This qualitative applied research aimed to explore attitudes and levels of satisfaction of respondents towards the created media. The study employed purposive sampling of subjects 30 senior members from the Elderly Council of Thailand in Bangkok Areas 1 and 2

According to the findings from the in depth interview by questionnaire and post-talk after the subjects had seen the media, the research subjects were highly satisfied with the content delivered via the 3 types of Aesthetic Media; Traditional Performance, Video Presentation and Portrait Photo media as they gained a better understanding about themselves, as well as inspiration from people seen in the media, and they felt relaxed from watching the media. Apart from the content, they were highly entertained by the traditional performances and the videos while they gained knowledge about mental health and society from the photo content. In addition, the demographic and personal health factors of the research subjects also affected the understanding the content and satisfaction of the Aesthetic media.

Keyword: Aesthetic Communication, Well-being, Elderly

ประภัสสร จันทรสถิตย์พร (นศ.ค., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากโครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคการสื่อสารเชิงสุนทรียะเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ” ได้รับงบประมาณจากคณบดีส่งเสริมสังคมผู้สูงวัย โครงการยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงลึก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจต่อสื่อสุนทรีย์ที่สร้างสรรค์ขึ้น คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้สูงอายุจากสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี กลุ่มเขตที่ 1 และ 2 ของกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน เพื่อนำผลจากการศึกษานี้ไปสู่การพัฒนางานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต ผลการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า จากการได้รับชมสื่อสุนทรีย์ 3 ประเภท ได้แก่ สื่อการแสดงพื้นบ้าน สื่อวิถีทัศน์ และสื่อภาพถ่ายกลุ่มตัวอย่างประเมินว่าตนเองได้รับสาระเนื้อหาในระดับมากที่สุดมีรายละเอียดดังนี้ เนื้อหาด้านความรู้สึกเข้าใจในคุณค่าของผู้สูงอายุ ได้รับแรงบันดาลใจจากบุคคลในเรื่องราวที่ปรากฏในสื่อและได้รับความรู้สึกผ่อนคลาย เมื่อแยกตามประเภทสื่อ กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้ทางด้านร่างกาย ความรู้ทางด้านจิตใจ และได้รับความเพลิดเพลินในระดับมากที่สุดผ่านการชมสื่อการแสดงพื้นบ้านและสื่อวิถีทัศน์ ในขณะที่เมื่อรับชมสื่อภาพถ่ายจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้ด้านจิตใจ ด้านสังคม และได้รับความเพลิดเพลินในระดับมากที่สุดนอกเหนือจากนี้ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์และสุขภาพส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างยังส่งผลต่อการได้รับเนื้อหาสาระและความพึงพอใจที่มีต่อสื่อที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วย

คำสำคัญ: การสื่อสารเชิงสุนทรีย์, สุขภาวะ, ผู้สูงอายุ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเด็นการศึกษาด้านการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับกับผู้สูงอายุในภาพรวมนั้นพบว่า สื่อสารมวลชน (Mass media) มีความสัมพันธ์กับความต้องการข่าวสารของผู้สูงอายุ โดยมีการศึกษาที่พบว่าผู้สูงอายุทั่วโลกส่วนใหญ่เปิดรับสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์มากที่สุดเป็นอันดับแรกและการดูโทรทัศน์ถือเป็นกิจกรรมยามว่างยอดนิยมของผู้สูงอายุ (สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, 2553 อ้างถึงในพนม คลีณาฯ, 2555)

มีการศึกษาหลายส่วนว่าด้วยการทำความเข้าใจถึงรูปแบบการสื่อสารของผู้สูงอายุเพื่อที่จะรับรู้ถึงความต้องการและแรงจูงใจต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงวัยได้ เช่น การศึกษาถึงแรงจูงใจในการสื่อสารของผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาดัวแปรสำคัญๆ ได้แก่ ความรักใคร่ (Affection) ความสุขใจ (Pleasure) ความผ่อนคลาย (Relaxation) การร่วมกัน (Inclusion) การหนีหนี (Escape) และการควบคุม (Control) รวมทั้งการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนฝูงและครอบครัว ส่วนมีอิทธิพลต่อการเกิดแรงจูงใจและความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

จากข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการข่าวสาร การใช้สื่อและนิสัยการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุไทยของพนม คลีณาฯ (2555) ระบุว่า การนำเสนอเนื้อหาสำหรับผู้สูงอายุควรพิจารณาถึงข่าวสารในด้านความบันเทิงและสุขภาพจิต แรงจูงใจในการใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น ผู้สูงอายุที่อายุ 60 – 70 ปีต้องการเนื้อหารายการเพื่อลดความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต ให้แรงบันดาลใจ บันเทิงผ่อนคลาย ขณะที่กลุ่มอายุ 71 ปีขึ้นไปต้องการเนื้อหาสาระที่สร้างความสุขระหว่างตนกับเพื่อนและครอบครัว ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวและอยู่ร่วมกับสังคมได้ เป็นต้น

มูลเหตุเบื้องต้นจึงเป็นที่มาให้ผู้วิจัยต้องการศึกษารูปแบบ ลักษณะที่สำคัญและวิธีการสร้างสรรค์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาวะเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้รับสารที่สูงอายุด้วยการเลือกใช้สื่อและสร้างเนื้อหาสาระที่มีความเหมาะสมที่จะเน้นความเพลิดเพลินทางอารมณ์ความรู้สึกด้วยรูปแบบการสื่อสารเชิงสุนทรีย์ (Aesthetic communication) เช่น การใช้ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว การใช้ดนตรี และการร้องรำทำเพลง มาผนวกกับการกำหนดเนื้อหาหลักให้สื่อสารถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ การใช้สื่อจินตคติ เช่น เรื่องเล่าเรื่องแต่ง ผสมกับสื่อการแสดงโดยเฉพาะสื่อพื้นบ้าน สื่อวิถีทัศน์ที่สามารถสรุปความคิดรวบยอดในระยะเวลาอันสั้นและสื่อภาพถ่ายซึ่งมีผู้สูงอายุเป็นตัวแบบ โดยมีความคาดหวังว่าจะสามารถกระทบกับอารมณ์จินตนาการและความเข้าใจของผู้รับสารกลุ่มผู้สูงอายุให้ตระหนักในคุณค่าของตนเองให้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อสร้างสรรค์ลักษณะเนื้อหาและสร้างสรรค์รูปแบบการสื่อสารเชิงสุนทรียะผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อการแสดงผลบนพื้นที่สื่อวีดิทัศน์และสื่อภาพถ่ายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจต่อสื่อสุนทรียะที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยในบทความนี้จะเน้นการนำเสนอทัศนคติและความพึงพอใจต่อสื่อสุนทรียะที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นสำคัญ

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดคุณค่าและสุขภาพของผู้สูงอายุ

สำหรับประเทศไทยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกำหนดอย่างเป็นสากลและระบุไว้ในกฎหมายมีอยู่ว่า คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (2546) โดยให้คำจำกัดความไว้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย จากความหมายของผู้สูงอายุที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีพัฒนาการในระยะสุดท้ายของช่วงชีวิตมนุษย์ ถือได้ว่าเป็นช่วงวัยงามหรือวัยทอง โดยนับเมื่อบุคคลมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และอาจกำหนดให้มากหรือน้อยกว่านี้ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละสังคม มีการศึกษาถึงสาเหตุต่างๆ แห่งความสูงอายุไว้มากมาย และมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสูงอายุเพื่อใช้เป็นแนวทางในการอธิบายเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้อย่างมีหลักเกณฑ์ มีเหตุผล และเป็นที่ยอมรับได้ โดย โกศล มีคุณ (2542: 10-12) ได้ประมวลสรุปสาระเกี่ยวกับทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ไว้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านชีววิทยา
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านจิตวิทยา และ
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านสังคมวิทยา

ในเชิงจิตวิทยาการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความต้องการของคนที่มีจิตใจละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง มีการพัฒนาด้านจิตใจสูงขึ้น รู้จักศึกษาจิตใจตนเอง ควบคุมตนเอง ใช้ชีวิตให้อยู่เหนือความต้องการขั้นต่ำกว่าได้ สามารถเห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีความภูมิใจ

ในเอกลักษณ์ของตนเอง มีความมั่นใจในการกระทำต่างๆ ของตนโดยไม่ต้องรอฟังผู้อื่นหรือสิ่งอื่น (เกียรติวรรณ อดาตกุล, 2543) โดยเป็นทั้งความรู้สึกซึ่งบุคคลมีต่อตนเองซึ่งเกิดจากการเปรียบเทียบตนจริง (Real self) กับตนในอุดมคติ (Ideal self) โดยการประเมินคุณค่าของตนจากลักษณะทางกายภาพ จิตใจ ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม ความสามารถทางด้านสติปัญญาและความสามารถด้านต่าง ๆ และเกิดจากการยอมรับของบุคคลรอบข้าง การรู้สึกว่ามีคนรัก การได้รับการยกย่องหรือประสบความสำเร็จ บุคคลที่ประเมินตนเองในด้านนี้จะเห็นคุณค่าของตนเอง แต่หากประเมินในด้านลบก็จะเกิดความรู้สึกไร้ค่า เช่น ไม่มีใครสนใจ ไม่ได้ได้รับการยอมรับ ถูกเหยียดหยาม หรือทำอะไรไม่สำเร็จ

แนวคิดหลักเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองนั้น Maslow (1970) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีสมรรถภาพในการกระทำสิ่งต่าง ๆ มีความเชี่ยวชาญและมีความสามารถซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วนได้แก่ 1. ความรู้สึกนับถือตนเอง (Self respect) เป็นทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตัวเอง เคารพและยอมรับว่าตนเองมีความสำคัญและมีความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ และ 2. ความรู้สึกมีคุณค่าที่ได้จากบุคคลอื่น (Esteem from others) เกิดขึ้นจากการได้รับการยกย่องในหลากหลายรูปแบบจากบุคคลรอบข้างหรือสังคม นอกจากนี้ Maslow ยังเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จและต้องการให้ผู้อื่นยอมรับนับถือในความสำเร็จนั้นด้วย หากความต้องการนี้ได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจก็จะทำให้บุคคลนั้นเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งจะส่งผลต่อความรู้สึกว่าตนมีความสามารถและมีประโยชน์ต่อสังคม แต่หากความต้องการด้านนี้ไม่ได้รับการตอบสนอง บุคคลจะมีความรู้สึกสูญเสียคุณค่าในตนเอง มีปมด้อย กล่าวคือคนที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำมีแนวโน้มที่จะโทษคนอื่นและเชื่อว่าคนอื่น ๆ มีความคิดเกี่ยวกับตัวเขาในทางที่ด้อยกว่า ซึ่งอาจส่งผลต่อไปให้ขาดความมั่นใจในตนเองในการดำรงชีวิต

ขณะที่คำว่าสุขภาวะเป็นแนวคิดที่มีการเรียกใช้ด้วยคำอื่นอย่างกว้างขวาง เช่น ความสุข (Happiness) หรือคุณภาพชีวิต (Quality of life) ซึ่งโดยสรุปแล้วนิยามของคำว่าสุขภาวะมีลักษณะไปในทางบวกเป็นภาวะที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั้งสุขภาพกายและจิต แม้ว่าจะมีน้ำหนักไปที่การกล่าวถึงอารมณ์ความรู้สึกเป็นภาวะความสุขในเชิงนามธรรมเช่น ความพึงพอใจ ความเบิกบาน แต่สุขภาวะก็ยังรวมความหมายในด้านอื่นไว้ด้วยอีก เช่น ประเวศ วะสี (2544) ได้ให้คำอธิบายถึงสุขภาวะทางใจว่ามีความเชื่อมโยงกันระหว่างกาย สังคม จิตและจิตวิญญาณ ซึ่งคุณภาพของจิตที่ดีมีผลต่อคุณภาพกายและคุณภาพสังคมเป็นอย่างมากในขณะเดียวกันสุขภาพจิตก็เป็นผลมาจากสังคม กายและจิตผสมกันด้วย ทั้งนี้แนวคิดเรื่องสุขภาวะที่ดีมีลักษณะตรงข้ามกับความเครียด มีองค์ประกอบที่สำคัญคือความผ่อนคลาย สบายใจ ปิติเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของสุขภาวะแล้วนั้น Ryff (1995) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่าสุขภาวะทางจิตเป็นภาวะความพึงพอใจในความสำเร็จของช่วงชีวิตในแต่ละช่วงรวมเข้าด้วยกัน การประเมินสุขภาวะจึงเป็นการประเมินถึงเหตุการณ์ทั้งหมดในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ไม่ใช่เฉพาะจากสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญอยู่ในปัจจุบัน อันต้องประกอบด้วยภาวะ 5 ด้าน อันได้แก่

1. การยอมรับตนเอง (Self-acceptance) และความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy)
2. การมีเป้าหมายในชีวิต (Purpose in life)
3. ภาวะเติบโตภายในตนเอง (Personal growth)
4. การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น (Positive relations with others) และ
5. การมีความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment mastery)

ผู้วิจัยนำความรู้เกี่ยวกับการนิยามความหมายของคำว่าผู้สูงอายุมาใช้ทั้งในแง่ของการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและการสร้างสรรค์ตัวละครหรือตัวแบบที่จะใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงและภาพถ่าย โดยอิงทฤษฎีในกลุ่มที่ว่าด้วยเรื่องความชราด้านจิตวิทยาและความชรา

ด้านสังคมวิทยาในการกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์สื่อใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและสุขภาวะของผู้สูงอายุเป็นกรอบความคิดหลักที่สำคัญที่นำมาใช้ในการกำหนดเนื้อหาสาระที่จะสื่อไปยังกลุ่มเป้าหมายและรวมถึงการได้นำมาใช้เพื่อสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครและตัวแบบที่จะปรากฏในสื่อแต่ละประเภทที่สร้างสรรค์ขึ้น และพัฒนาข้อคำถามในแบบสอบถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์โดยอิงแนวคิดคุณค่าและสุขภาวะของผู้สูงอายุ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

แนวคิดการสร้างสรรค์สื่อสุนทรีย์

สื่อสุนทรีย์ (Aesthetic Media) หรือการสื่อสารเชิงสุนทรีย์ (Aesthetic Communication) ถือเป็นกระบวนการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่อาศัยศาสตร์ของศิลปะประเภทต่าง ๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่ต้องการจะสื่อโดยมีวัตถุประสงค์ให้การสื่อสารนั้นสร้างภาวะกระทบความรู้สึกและอารมณ์หรือสร้างความรู้สึกเพลิดเพลินก่อนที่จะนำไปสู่การได้รับความรู้ การโน้มนำทางความคิดหรือการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติหรือพฤติกรรมบางอย่างของผู้รับสาร

นอกเหนือจากความแตกต่างเชิงวิธีการและวัตถุประสงค์ในการสื่อสารดังที่กล่าวมาแล้ว สื่อสุนทรีย์ยังมีลักษณะเฉพาะตัวในเรื่องกลวิธีในการสื่อสารที่แตกต่างจากการสื่อชนิดอื่นในแง่ที่ว่าสารที่ถูกส่งออกไปนั้นจะประกอบไปด้วยเรื่องเล่า (Story) และการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเล่าเรื่อง (Storytelling) อย่างมีขั้นตอน จึงส่งผลให้การสื่อสารเชิงจินตคติ (Imaginative Communication) มีสัดส่วนมากกว่าการสื่อสารเชิงสารัตถคติ (Informative Communication)

ธีรนนท์ อนุวัชรวิวงศ์ (2547) ได้จำแนกการสื่อสารเชิงสุนทรีย์ไว้กว้าง ๆ เป็น 2 กลุ่มได้แก่

1. กลุ่มที่มีโครงสร้างเชิงละครชัดเจน มีองค์ประกอบของเรื่องเล่าครบถ้วน อันได้แก่ แก่นเรื่อง (Theme) โครงเรื่อง (Plot) ตัวละคร (Character) ปฏิสัมพันธ์ของตัวละครหรือบทสนทนา (Interaction/Diction) สถานที่หรือฉาก (Setting) มุมมองในการเล่า (Point of view) และท่วงทำนอง

ในการนำเสนอ (Style and tone) สื่อสุนทรียะในกลุ่มนี้จะเน้นการเล่าเรื่อง การสื่ออารมณ์ การสร้างความตื่นตาตื่นใจ เพื่อกระตุ้นความนึกคิดบางประการ สื่อตัวอย่างที่พบได้ในกลุ่มนี้เช่น สื่อภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ ละครวิทยุ ละครเวที เป็นต้น

2. กลุ่มที่มีโครงสร้างเชิงละครเพียงบางส่วน คือสื่อสุนทรียะที่ออกแบบเพื่อเน้นผลด้านอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ ไม่ได้เน้นการเล่าเรื่อง สื่อตัวอย่างที่พบได้ในกลุ่มนี้ เช่น กวีนิพนธ์ บทเพลง สื่อภาพ สื่อเสียง การแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ เป็นต้น

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจจากสื่อสุนทรียะ 3 ประเภทที่ผลิตขึ้น อันได้แก่ สื่อภาพถ่าย สื่อวีดิทัศน์และสื่อการแสดงเป็นสำคัญทั้งนี้ได้มีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของการสื่อสารเชิงสุนทรียะไว้ว่ามีผลต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุใน 3 ด้าน อันได้แก่ (ภิญญาภา ธิติกุลมาส, 2555)

1. ด้านอารมณ์ เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในลำดับแรก ๆ ของการสื่อสารประเภทนี้ โดยผู้รับสารจะได้รับ ความเบิกบานใจ เพลิดเพลินและผ่อนคลาย

2. ด้านทัศนคติ การได้รับสารผ่านสื่อสุนทรียะจะสามารถสร้างสมาธิและสติในภาวะที่จดจ่ออยู่กับกระบวนการสื่อสารนั้น ๆ เพื่อให้เกิดการคิดใคร่ครวญ เที่ยงตรงและเกิดการเรียนรู้ที่จะพิจารณาตนเอง ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติบางประการได้

3. ด้านการพัฒนาศักยภาพของตน การสื่อสารเชิงสุนทรียะสามารถส่งเสริมให้ผู้ที่ได้รับสารเห็นศักยภาพของตนแบบที่ถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการสื่อสารและเกิดความรู้สึกถูกกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความรู้สึกร่วมที่จะพัฒนาตนเองไปในแนวทางที่ตนมีความถนัดหรือมีความสามารถ

จะเห็นได้ว่าการเลือกใช้กระบวนการสื่อสารเชิงสุนทรียะในการสร้างสรรค์สารเพื่อส่งเสริมสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุนั้นมีความสัมพันธ์กับประเด็นคุณค่าของผู้สูงอายุและสุขภาวะผู้สูงอายุไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงได้หาความเชื่อมโยงของแนวคิดทั้งหมดนี้เพื่อมาเป็นกรอบความคิดในการดำเนินการออกแบบกระบวนการสื่อสารทั้งหมดตั้งแต่การเลือกวิธีการสื่อสาร

การสร้างเนื้อหา และการสร้างสรรค์และนำเสนอผลงาน โดยมีความคาดหวังว่าสื่อสุนทรียะที่สร้างสรรค์ขึ้นจะสามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายให้เกิดสุขภาวะได้จริง จึงได้เพิ่มเติมแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาผู้รับสารไว้ประกอบกัน ด้วยดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร

McQuail (2000 อ้างถึงใน พนม คลีฉายา, 2555) ได้สรุปแนวคิดการใช้สื่อและความพึงพอใจไว้ว่าเป็นแนวคิดหลักสำคัญในการศึกษาวิจัยผู้รับสารจากสื่อมวลชน ซึ่งหัวใจสำคัญประการหนึ่งของแนวคิดนี้คือการเลือกใช้สื่อต่าง ๆ ของมนุษย์เกิดจากความต้องการด้านจิตใจของตนเอง โดยที่ผู้รับสารแต่ละคนจะมีแรงจูงใจส่วนตัวบางประการในการเปิดรับข่าวสารต่าง ๆ และเชื่อว่าสื่อมวลชนจะตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้ ความคาดหวังอันสืบเนื่องจากแรงจูงใจส่วนบุคคลต่าง ๆ นี้จะถูกประเมินในแง่ความพึงพอใจที่ได้รับอีกครั้งจากผู้รับสารว่าสื่อเหล่านั้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการคาดหวังได้หรือไม่ หากความพึงพอใจมีมากเท่าหรือมากกว่าที่คาดหวังผู้รับสารจะเปิดรับสื่อเหล่านั้นมากขึ้นและหากเป็นในทางกลับกันผู้รับสารก็จะเปิดรับสื่อเหล่านั้นน้อยลงและหาสื่ออื่นเพื่อตอบสนองความต้องการคาดหวังแทน โดยการศึกษาพฤติกรรมของผู้รับสารในมุมมองของ McQuail (1987) ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่ผู้รับสารใช้สื่อเพื่อสนองความพึงพอใจของตนเองว่ามีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1. เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของสังคมและเพื่อประกอบการตัดสินใจ
2. เพื่อกำหนดเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล
3. เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์และเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและสังคม และ
4. เพื่อความเพลิดเพลิน โดยลักษณะการใช้สื่อของผู้รับสารของ Feilitzen (1976, cited in McQuail, 1997 อ้างถึงใน พนม คลีฉายา 2555) ว่าผู้รับสารจะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจเพื่อวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1. ความเพลิดเพลินและการตอบสนองความพึงพอใจด้านอารมณ์ความรู้สึก (Entertainment and Emotional satisfaction)

2. ข่าวสารและการรับรู้ความต้องการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ (Information and Cognitive needs)

3. ความต้องการทางสังคม (Social needs)

4. ความต้องการที่จะไม่เกี่ยวข้องกับสังคม (Nonsocial needs) และ

5. ความต้องการที่จะเชื่อมโยงกับลักษณะการบริโภคสื่อและตัวสื่อ (Needs related to the mode of consumption and the medium itself)

ทั้งนี้ จากแนวคิดการใช้สื่อของผู้รับสารในสื่อมวลชนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้รับสารและการตอบสนองความพึงพอใจที่ได้จากสื่อจะนำมาสู่การปรับประยุกต์ใช้เพื่อหาความสัมพันธ์ที่อาจเกิดขึ้นได้จากการรับสารที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นในงานชิ้นนี้ แม้ว่าจะไม่ใช่วิธีการวัดความพึงพอใจที่ได้รับการตอบสนองจากการเลือกใช้สื่อโดยตรง แต่ก็สามารถใช้เพื่ออธิบายการได้รับความพึงพอใจในมิติต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากความเข้าใจที่มีต่อเนื้อหาสารได้โดยสรุปแล้วแนวคิดความพึงพอใจของผู้รับสารนั้นมีลักษณะสำคัญที่จะได้นำไปใช้ในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ 3 ประการ ดังนี้

1. ผู้รับสารมีความพึงพอใจด้านอารมณ์ความรู้สึก เช่น การผ่อนคลาย รู้สึกเพลิดเพลิน

2. ผู้รับสารมีความพึงพอใจในการได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้ความเคลื่อนไหวรอบตัว

3. ผู้รับสารมีความพึงพอใจในการได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ในงานวิจัยการสร้างสรรคสื่อสารเชิงสุนทรีย์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมาปรับใช้เพื่อออกแบบเครื่องมือในการวัดความพึงพอใจของผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการได้รับชมสื่อที่สร้างสรรค์ขึ้น แม้ว่าจะไม่ได้ใช้ในมิติของการเปิดรับสื่อในสื่อสารมวลชน แต่เป็นการได้รับสื่อที่ผู้วิจัยเลือกที่จะจัดเรียงมานำเสนอให้ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดในการวัดความพึงพอใจผู้รับสารเป็นประเด็นสำคัญโดยหวังว่าจะสามารถเป็นข้อมูลสำคัญ

ในการประเมินสื่อสุนทรีย์ที่สที่สร้างขึ้นมารวมทั้งยังใช้เป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงอายุได้ในอนาคตโดยเฉพาะในแง่เนื้อหาและวิธีการสื่อสารที่หลากหลายขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

ใช้วิธีวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) สร้างสรรค์และผลิตสื่อการแสดงผลที่บ้าน สื่อวีดิทัศน์ และสื่อภาพถ่ายขึ้นเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้รับศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อการแสดงผลที่บ้าน สื่อวีดิทัศน์ และสื่อภาพถ่าย

2. พัฒนาเครื่องมือแบบสอบถาม

3. จัดแสดงสื่อการแสดงผลที่บ้าน สื่อวีดิทัศน์ และสื่อภาพถ่าย

4. สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามและสนทนากลุ่ม

5. ประมวลผลแบบสอบถามและนำเสนอผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการสร้างสรรค์สื่อสุนทรีย์ 3 ประเภท ซึ่งใช้การสร้างสรรคลักษณะเนื้อหาและสร้างสรรค์รูปแบบการสื่อสารเชิงสุนทรีย์ผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อภาพถ่าย ได้แก่ ภาพถ่ายบุคคลผู้สูงอายุต้นแบบ จำนวน 14 ภาพ สื่อวีดิทัศน์ เพื่อเสนอเนื้อหาเชิงสารคดีเกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุผ่านประสบการณ์ผู้สูงอายุต้นแบบ 3 ครอบครัว และสื่อการแสดงผล เลือกใช้วิธีการแสดงผลแบบพื้นบ้าน นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุเชิงนิทานพื้นบ้าน เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุ

ในการสร้างสรรค์ผลงานนั้น ระยะเวลาในการศึกษา 1 ปี แบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วง 6 เดือนแรก ขึ้นกระบวนการ

วางแผนก่อนการผลิต (Pre-production process) ทำการ ทบทวนวรรณกรรม กำหนดแนวทางและวางแผนการผลิต ทดสอบประสิทธิภาพสื่อต้นแบบ ช่วงที่ 2 เดือนที่ 7 - 10 ขึ้นกระบวนการผลิต (Production process) พัฒนาสื่อร่วมกับนักวิชาชีพด้านการผลิตสื่อและนำเสนอจัดแสดงผลงาน สื่อให้กับผู้สูงอายุและกลุ่มเป้าหมายซึ่งจะเป็นผู้ประเมิน ด้วยแบบประเมินทัศนคติและความพึงพอใจ และช่วงที่ 3 เดือนที่ 10 - 12 ขึ้นกระบวนการหลังการผลิตและประเมินผล (Post-production and production evaluation process) สรุปผลจากแบบสอบถามและประชุมสรุปผลการดำเนินงาน และเขียนรายงานวิจัย

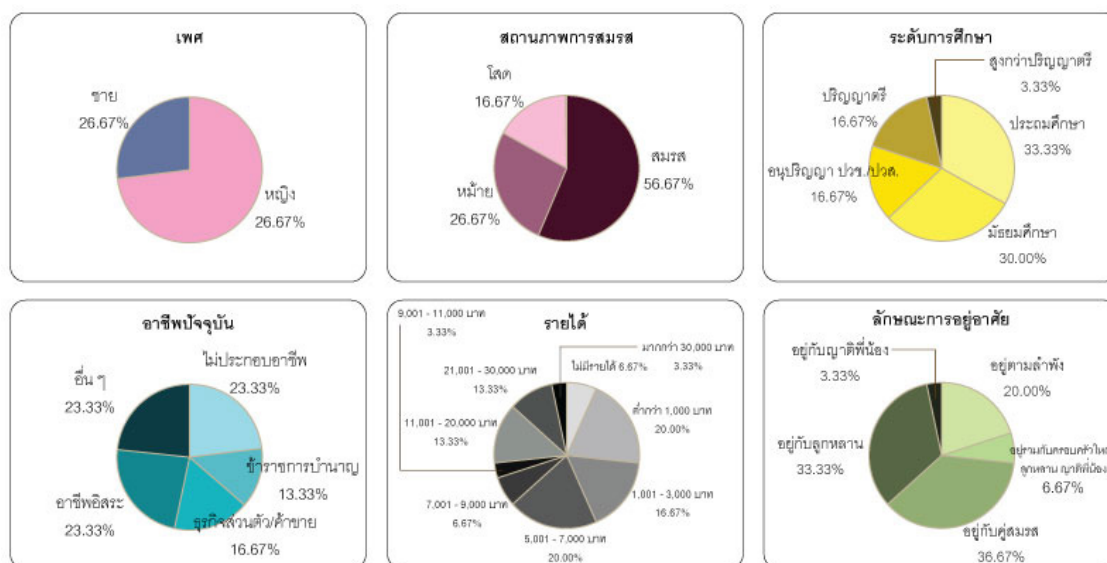
ผลงานศึกษาพบว่า การสร้างสรรค์เนื้อหาสาระที่จะใช้ ในการสื่อสารในเพื่อสร้างเสริมสุขภาพนั้นควรประกอบด้วยเนื้อหา ด้านการดูแลสุขภาพให้มีร่างกายแข็งแรง และการพัฒนาจิตใจให้เบิกบาน แจ่มใส ซึ่งถือเป็นจุดตั้งต้น เนื้อหา ด้านการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุตระหนักในคุณค่าของตนเอง ทั้งกับตนเอง กับครอบครัว และกับสังคม ก็เป็นประเด็นที่ ผู้สูงอายุต้องการและยังพบว่าเนื้อหา ด้านความสามารถ หรือเทคนิคและวิธีการดำเนินชีวิตเพื่อลดการพึ่งพาผู้อื่น, การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม บุคคล และสังคม, การพัฒนาจิตใจให้เบิกบาน แจ่มใส จะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองได้อย่างยั่งยืนขึ้น ซึ่งเมื่อจะผลิต สื่อสุนทรียะทั้ง 3 ประเภทที่เลือกมาต้องคำนึงถึงการวาง ให้เนื้อหานั้นปรากฏอยู่ใน ตัวแบบ ตัวเรื่องหรือกระทั่ง การสร้างตัวละครที่ปรากฏในการแสดงต่าง ๆ นั้นด้วย ทั้งนี้ในบทความชิ้นนี้จะนำเสนอเฉพาะผลการศึกษา

ส่วนที่เป็นการนำสื่อสุนทรียะต่างๆไปให้ผู้สูงอายุได้ชม และประเมินเท่านั้น

ข้อสรุปจากผลการศึกษาส่วนทัศนคติและความพึงพอใจ ต่อการสื่อสารเชิงสุนทรียะผ่านสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ได้ข้อสรุปหลักและประเด็นอภิปรายดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.33 รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 26.67 โดยกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 71.77 ปี สำหรับสถานภาพ ส่วนใหญ่สมรสมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 56.67 รองลงมาคือ หม้าย คิดเป็นร้อยละ 26.67 และโสด คิดเป็นร้อยละ 16.67 ในด้านระดับการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษา ในระดับประถมศึกษามากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนต้น/ปลาย คิดเป็นร้อยละ 30.00 ส่วนด้านอาชีพพบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ประกอบอาชีพ อาชีพอิสระ และอาชีพอื่น ๆ มากที่สุด โดยแต่ละอาชีพคิด เป็นร้อยละ 23.33 ด้านรายได้พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีรายได้ ต่ำกว่า 1,000 บาท และ 5,001 – 7,000 บาท โดยแต่ละ ช่วงคิดเป็นร้อยละ 20.00 รองลงมา 1,001 – 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.67 และสำหรับด้านลักษณะการอยู่อาศัยนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.67 รองลงมาคืออยู่กับลูกหลาน และอยู่ตามลำพัง คิดเป็นร้อยละ 33.33 และ 20.00 ตามลำดับ ในด้านภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีทั้งที่มีภาวะสุขภาพแข็งแรงดี และมีโรคประจำตัว ในจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 46.67

แผนภาพที่ 1 แสดงคุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ในด้านการประสมการณ์การรับสื่อ ประเภทของสื่อที่รับหรือเคยรับชม พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับชมหรือเคยรับชมสื่อโทรทัศน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.33 รองลงมาคือสื่อการแสดงพื้นบ้านและสื่อภาพถ่าย คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ 60.00 ตามลำดับ ผู้สูงอายุเพศหญิงมีความเห็นว่าได้รับความรู้ทางด้านร่างกายจิตใจ สังคม รวมไปถึงการได้รับแรงบันดาลใจและได้รับความเพลิดเพลินจากการรับชมสื่อการแสดงพื้นบ้านมากที่สุด ส่วนผู้สูงอายุเพศชายมีความเห็นว่าได้รับความรู้ทางด้านร่างกายจิตใจ สังคม รวมไปถึงการได้รับแรงบันดาลใจและได้รับความเพลิดเพลินจากสื่อภาพถ่ายมากที่สุด ส่วนในสื่อโทรทัศน์ ผู้สูงอายุทั้งหญิงและชายต่างมีความเห็นว่าได้รับความรู้ทางด้านร่างกายในระดับที่เท่ากัน ผู้สูงอายุเพศชายมีความเห็นว่าได้รับความรู้ทางด้านจิตใจ สังคม และแรงบันดาลใจมากกว่าเพศหญิง ส่วนผู้สูงอายุเพศหญิงมีความเห็นว่าได้รับความเพลิดเพลินมากกว่าเพศชาย

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยด้านเพศมีผลกับความเห็นต่อความรู้ แรงบันดาลใจ และความเพลิดเพลิน ที่ได้รับจากสื่อสุนทรียะแต่ละประเภท

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุเกือบทุกระดับการศึกษามีความคุ้นเคยกับสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากความคุ้นเคยกับโทรทัศน์ที่รับชมในชีวิตประจำวัน ยกเว้นผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับอนุปริญญา ปวช./ปวส. มีความคุ้นเคยกับการแสดงพื้นบ้าน สะท้อนถึงค่านิยมในการรับชมสื่อการแสดงพื้นบ้านที่มีมาแต่เนิ่นนาน ส่วนการเปิดรับสื่อภาพถ่ายที่ไม่ค่อยได้รับความนิยมนั้น อาจเพราะเป็นสื่อที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีข้อจำกัดในการเล่าเรื่องหรืออธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจนด้วยตัวมันเองได้ ยิ่งไปกว่านั้น สื่อภาพถ่ายอาจต้องอาศัยทฤษฎีเฉพาะกลุ่มการถอดความหมายของภาพ อาจก่อให้เกิดการแปลความภาพถ่ายที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ชมด้วยกัน หรือผู้ชมกับผู้ถ่ายทอดรวมทั้งการรับชมภาพถ่ายอาจเป็นรูปแบบการรับสารที่มีปัจจัยเรื่องรสนิยมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

ทั้งนี้เมื่อได้รับชมสื่อสุนทรียะทั้ง 3 ประเภทแล้ว กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ประเมินตนเองว่าได้รับความรู้และพึงพอใจต่อประเด็นสาระต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดผ่านสื่อทั้ง 3 ประเภท ผ่านข้อคำถามจำแนกออกเป็น 15 ประเด็นได้แก่ 1) ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน 2) ได้รับ

ข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในสังคม 3) ได้รับความมั่นใจต่อตนเอง 4) ได้รับความมั่นใจในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคม 5) ได้รับความเข้าใจในการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว 6) ได้รับความรู้สึกที่ผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของสังคม 7) ได้รู้สึกละอายใจที่ตนเองล้าหลังจากความเป็นตัวของตัวเองไปชั่วคราว 8) ได้รับความรู้สึกที่ตนเองไม่โดดเดี่ยวจากครอบครัว 9) ได้รับความรู้สึกที่ตนเองไม่โดดเดี่ยวจากสังคม 10) ได้รับความเพลิดเพลินบันเทิงใจ 11) ได้รับความรู้สึกเข้าใจในคุณค่าของผู้สูงอายุ 12) ได้รับแรงบันดาลใจจากบุคคลในเรื่องราวที่ปรากฏในสื่อ 13) ได้รับความรู้สึกผ่อนคลาย 14) ได้รับความตื่นตาตื่นใจจากสื่อและ 15) ได้รับข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยประเด็นสาระที่กลุ่มตัวอย่างประเมินใน

ระดับมากที่สุด ได้แก่ ได้รับความรู้สึกเข้าใจในคุณค่าของผู้สูงอายุ ได้รับแรงบันดาลใจจากบุคคลในเรื่องราวที่ปรากฏในสื่อ และได้รับความรู้สึกผ่อนคลาย

ขณะที่ประเด็นสาระที่ได้รับการประเมินในระดับมากที่สุด ได้แก่ ได้รับความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในสังคม ได้รับความมั่นใจต่อตนเอง ได้รับความมั่นใจในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคม ได้รับความเข้าใจในการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ได้รับความรู้สึกที่ผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้รู้สึกละอายใจที่ตนเองล้าหลังจากความเป็นตัวของตัวเองไปชั่วคราว ได้รับความรู้สึกที่ตนเองไม่โดดเดี่ยวจากครอบครัว และได้รับความรู้สึกที่ตนเองไม่โดดเดี่ยวจากสังคม

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อประเด็นสาระที่ได้จากการรับชมสื่อ

ท่านได้รับสาระในประเด็น	เฉลี่ย	SD	ระดับ
1. ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน	3.97	0.85	มาก
2. ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในสังคม	3.87	0.78	มาก
3. ได้รับความมั่นใจต่อตนเอง	4.00	0.74	มาก
4. ได้รับความมั่นใจในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคม	4.17	0.75	มาก
5. ได้รับความเข้าใจในการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว	4.20	1.10	มาก
6. ได้รับความรู้สึกที่ผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของสังคม	4.00	0.98	มาก
7. ได้รู้สึกละอายใจที่ตนเองล้าหลังจากความเป็นตัวของตัวเองไปชั่วคราว	3.77	0.90	มาก
8. ได้รับความรู้สึกที่ตนเองไม่โดดเดี่ยวจากครอบครัว	4.03	0.93	มาก
9. ได้รับความรู้สึกที่ตนเองไม่โดดเดี่ยวจากสังคม	4.00	0.87	มาก
10. ได้รับความเพลิดเพลินบันเทิงใจ	4.17	0.70	มาก
11. ได้รับความรู้สึกเข้าใจในคุณค่าของผู้สูงอายุ	4.23	0.68	มากที่สุด
12. ได้รับแรงบันดาลใจจากบุคคลในเรื่องราวที่ปรากฏในสื่อ	4.43	0.63	มากที่สุด
13. ได้รับความรู้สึกผ่อนคลาย	4.30	0.53	มากที่สุด
14. ได้รับความตื่นตาตื่นใจจากสื่อ	4.20	0.66	มาก
15. ได้รับข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง	3.80	0.81	มาก

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อแยกตามประเภทของสื่อที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้พบว่าเมื่อได้รับชมสื่อการแสดงผลที่บ้าน กลุ่มตัวอย่างจะประเมินว่าได้รับความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุด้านร่างกาย ความรู้ด้านจิตใจ และความรู้ด้านสังคม ได้รับแรงบันดาลใจจากตัวอย่างการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในการใช้ชีวิต และได้รับความเพลิดเพลินในระดับมาก ส่วนสื่อวีดิทัศน์ จะพบว่า กลุ่มตัวอย่างประเมินว่าได้รับความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุด้านจิตใจในระดับมากที่สุด ตาม

มาด้วยความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุด้านร่างกายและด้านสังคม ได้รับแรงบันดาลใจจากตัวอย่างการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในการใช้ชีวิต และได้รับความเพลิดเพลินในระดับมาก ขณะที่เมื่อได้รับชมสื่อภาพถ่าย กลุ่มตัวอย่างประเมินว่าตนเองได้รับแรงบันดาลใจจากตัวอย่างการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด และได้รับความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม และได้รับความเพลิดเพลินในระดับมาก

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อสื่อแต่ละประเภท

ประเด็นประเมิน	สื่อการแสดงผลที่บ้าน			สื่อวีดิทัศน์			สื่อภาพถ่าย		
	เฉลี่ย	S.D.	ระดับ	เฉลี่ย	S.D.	ระดับ	เฉลี่ย	S.D.	ระดับ
1. ความรู้ด้านร่างกายที่ได้รับ	4.24	0.60	มากที่สุด	4.25	0.61	มากที่สุด	4.18	0.73	มาก
2. ความรู้ด้านจิตใจที่ได้รับ	4.36	0.57	มากที่สุด	4.27	0.60	มากที่สุด	4.23	0.69	มากที่สุด
3. ความรู้ด้านสังคมที่ได้รับ	4.19	0.49	มาก	4.17	0.56	มาก	4.23	0.69	มากที่สุด
4. แรงบันดาลใจที่ได้รับ	4.00	0.87	มาก	4.12	0.65	มาก	4.14	0.71	มาก
5. ความเพลิดเพลินที่ได้รับ	4.27	0.60	มากที่สุด	4.23	0.51	มากที่สุด	4.32	0.57	มากที่สุด

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำผลของข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแยกเฉพาะส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจำนวน 30 คน มาวิเคราะห์เพิ่มเติมดังรายละเอียดต่อไปนี้

การเปิดรับชมสื่อ พบว่า

สื่อที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงเปิดรับมากที่สุดคือสื่อวีดิทัศน์ และสื่อที่เพศชายเปิดรับมากที่สุดคือสื่อการแสดงผลที่บ้าน และสื่อวีดิทัศน์ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุเกือบทุกระดับการศึกษา มีการเปิดรับชมสื่อวีดิทัศน์ เนื่องจากความคุ้นเคยกับสื่อหรือสื่ออื่น ๆ ในลักษณะใกล้เคียงกัน ยกเว้นผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับอนุปริญญา ปวช./ปวส. มีความคุ้นเคยกับสื่อการแสดงผลที่บ้าน สะท้อนถึงความนิยมในการรับชมสื่อการแสดงผลที่บ้านที่มีมาแต่เนิ่นนาน ส่วนการเปิดรับ

สื่อภาพถ่ายที่ไม่ค่อยได้รับความนิยมนั้น อาจเพราะเป็นสื่อที่ไม่สามารถเล่าเรื่องหรืออธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจนด้วยตัวมันเองได้ ยิ่งไปกว่านั้น สื่อภาพถ่ายอาจต้องอาศัยทฤษฎีเฉพาะกลุ่มการถอดความหมายของภาพ อาจก่อให้เกิดการแปลความภาพถ่ายที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ชมด้วยกัน หรือผู้ชมกับผู้ถ่ายทอดผู้สูงอายุที่ไม่ประกอบอาชีพ, ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ และผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เปิดรับสื่อการแสดงผลที่บ้านเป็นจำนวนมากที่สุด ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับคู่สมรสมีการเปิดรับสื่อการแสดงผลที่บ้านและสื่อวีดิทัศน์มากที่สุด ส่วนสื่อภาพถ่ายมีการเปิดรับมากที่สุดจากผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับคู่สมรสและอาศัยอยู่กับลูกหลานผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวเปิดรับสื่อการแสดงผลที่บ้านมากที่สุด และผู้สูงอายุที่มีสุขภาพ

แข็งแรงได้รับชมสื่อวีดิทัศน์และสื่อภาพถ่ายมากที่สุด ทั้งนี้ ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวอาจเป็นผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุมากพอสมควรที่จะเปิดรับสื่อการแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อหลักของตน ส่วนผู้สูงอายุที่แข็งแรงอาจเป็นผู้สูงอายุในช่วงเริ่มต้น ซึ่งสื่อที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับสื่อวีดิทัศน์และสื่อภาพถ่าย เช่น สื่อโทรทัศน์ น่าจะมีอิทธิพลกับผู้สูงอายุในช่วงวัยนี้ที่สุด ทำให้ทราบว่าภาวะด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอาจไม่ได้บอกเพียงแค่ความต้องการด้านเนื้อหาของสื่อเพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงลักษณะการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุอีกด้วย นอกจากนี้ คุณภาพทางด้านกายภาพหรือร่างกายของผู้สูงอายุ อาจอนุมานได้ถึงความคุ้นเคยของสื่อที่ผู้สูงอายุเหล่านี้ได้รับชมอีกด้วย

การรับรู้ถึงสาระจากสื่อสุนทรียะของผู้สูงอายุพบว่า
หากจำแนกตามเพศ กลุ่มตัวอย่างเพศชายสามารถรับรู้ถึงสาระประเด็นต่าง ๆ ได้มากกว่าเพศหญิง นั่นคือ 8 และ 6 ประเด็น ตามลำดับในด้านระดับการศึกษาผู้สูงอายุระดับประถมศึกษามีการรับรู้ในสาระประเด็นต่าง ๆ ได้ดีที่สุดในซึ่งสามารถรับรู้ได้ถึง 10 จาก 15 ประเด็น นั่นหมายความว่า รูปแบบการนำเสนอดังกล่าวเอื้อให้ผู้สูงอายุในทุกระดับการศึกษาสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้ง่าย ส่วนในด้านอาชีพปัจจุบัน ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญได้รับสาระประเด็นผ่านสื่อด้วยค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นจำนวนมากที่สุด ถึง 9 ประเด็น ในด้านรายได้ ผู้สูงอายุที่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาทขึ้นไป มีการรับรู้ทุกสาระประเด็นในระดับมากที่สุด ด้านสถานภาพการสมรส ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส ได้รับสาระประเด็นจากสื่อด้วยระดับคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นจำนวนทั้งสิ้นถึง 14 สาระประเด็น ในด้านลักษณะการอยู่อาศัย ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง ได้รับสาระประเด็นจากสื่อในระดับมากที่สุดถึง 11 ประเด็น ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงได้รับสาระประเด็นจากสื่อด้วยระดับคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด 9 ประเด็น

ความคิดเห็นที่มีต่อสื่อแต่ละประเภท พบว่า

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุเพศหญิงมีความเห็นว่าได้รับความรู้ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม รวมไปถึงการได้รับแรงบันดาลใจ

และได้รับความเพลิดเพลิน จากสื่อการแสดงพื้นบ้านมากที่สุด ส่วนผู้สูงอายุเพศชายมีความเห็นว่าได้รับความรู้ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม รวมไปถึงการได้รับแรงบันดาลใจและได้รับความเพลิดเพลิน จากสื่อภาพถ่ายมากที่สุด ผู้สูงอายุเพศชายมีความเห็นว่าได้รับความรู้ทางด้านจิตใจ สังคม และแรงบันดาลใจมากกว่าเพศหญิง ส่วนผู้สูงอายุเพศหญิงมีความเห็นว่าได้รับความเพลิดเพลินมากกว่าเพศชาย

ขณะที่กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีความเห็นว่าตนได้รับความรู้ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต และได้รับความเพลิดเพลินมากที่สุด นั่นหมายความว่า เนื้อหาที่น่าสนใจ มีความชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ต้องอาศัยความรู้ขั้นสูงเพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาที่น่าสนใจผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ

หากพิจารณาปัจจัยด้านอาชีพ ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย ประเมินว่าตนเองได้รับความรู้ทางด้านร่างกาย, จิตใจและสังคม และแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตผ่านสื่อการแสดงพื้นบ้านมากที่สุด ส่วนผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้รับความรู้ด้านสังคมและได้รับความเพลิดเพลินผ่านสื่อการแสดงพื้นบ้านมากที่สุด ซึ่งต่างจากผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ประเมินตนเองว่าได้รับความรู้ด้านร่างกาย, จิตใจและสังคม และความเพลิดเพลินผ่านสื่อวีดิทัศน์ในระดับมากที่สุด ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่ประกอบอาชีพได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตผ่านการรับชมสื่อวีดิทัศน์มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่ไม่ประกอบอาชีพได้รับความรู้ด้านจิตใจ, สังคม และแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตผ่านสื่อภาพถ่ายมากที่สุด ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญประเมินตนเองว่าได้รับความรู้ด้านร่างกายมากที่สุด เช่นเดียวกับผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้รับความรู้ด้านร่างกาย แต่ผู้สูงอายุกลุ่มที่ประกอบอาชีพอื่นนั้นได้รับความเพลิดเพลินมากที่สุดอีกประเด็นหนึ่งเมื่อได้รับชมสื่อภาพถ่าย

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาทขึ้นไป ได้รับความรู้ แรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต และความเพลิดเพลินในระดับมากที่สุดจากสื่อทุกประเภท ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตในระดับมากที่สุดจากสื่อการแสดงพื้นบ้านและสื่อวีดิทัศน์ ผู้สูงอายุ

ที่มีรายได้ 1,000–3,000 บาท ได้รับความรู้ด้านจิตใจในระดับมากที่สุดจากสื่อวีดิทัศน์ และได้รับความรู้, แรงบันดาลใจ ในการใช้ชีวิต และความเพลิดเพลินจากสื่อภาพถ่ายมากที่สุด สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการประเมินตนเองหลังรับชมสื่อสุนทรียะ ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด ประเมินตนเองว่าได้รับความรู้ด้านร่างกายและจิตใจ และได้รับความเพลิดเพลินผ่านสื่อการแสดงพื้นบ้านมากที่สุด ส่วนผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสได้รับความรู้ด้านสังคม และได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตผ่านสื่อการแสดงพื้นบ้านมากที่สุด ส่วนสื่อวีดิทัศน์ ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด ได้รับความรู้ด้านร่างกาย, จิตใจ และสังคม และได้รับความเพลิดเพลินผ่านสื่อประเภทนี้มากที่สุด ส่วนผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตในระดับมากที่สุด และสื่อภาพถ่าย ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสได้รับความรู้ด้านร่างกาย, จิตใจ และสังคม และได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตผ่านสื่อประเภทนี้มากที่สุด ส่วนผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสดได้รับความเพลิดเพลินมากที่สุด

ด้านลักษณะการอยู่อาศัย กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ที่อยู่อาศัยที่หนึ่งประเมินว่าได้รับความรู้ด้านจิตใจ สังคม และได้รับความเพลิดเพลินผ่านสื่อการแสดงพื้นบ้านในระดับมากที่สุด ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวใหญ่ ลูกหลาน ญาติพี่น้อง ได้รับความรู้ด้านร่างกายมากที่สุด และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับคู่สมรสได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตมากที่สุด ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง ได้รับความรู้ด้านจิตใจและสังคม, แรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต และได้รับความเพลิดเพลินผ่านสื่อวีดิทัศน์ในระดับมากที่สุด และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังได้รับความรู้ด้านร่างกายผ่านสื่อวีดิทัศน์มากที่สุด ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง ได้รับความรู้ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม, แรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต และได้รับความเพลิดเพลินผ่านสื่อภาพถ่ายในระดับมากที่สุด และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวใหญ่ ลูกหลาน ญาติพี่น้อง ได้รับความรู้ด้านสังคมผ่านสื่อภาพถ่ายในระดับมากที่สุด

หากพิจารณาปัจจัยด้านสุขภาพของตนเอง กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุที่มีเงื่อนไขทางสุขภาพอื่น ๆ ได้รับความรู้ด้านร่างกาย และจิตใจ และได้รับความเพลิดเพลินผ่านสื่อการแสดงพื้นบ้านและสื่อวีดิทัศน์ในระดับมากที่สุด และผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงดีได้รับความรู้ด้านสังคม และได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตผ่านสื่อการแสดงพื้นบ้านและสื่อวีดิทัศน์ มากที่สุด ส่วนสื่อภาพถ่าย ผู้สูงอายุที่มีเงื่อนไขทางสุขภาพอื่น ๆ ได้รับความเพลิดเพลินในระดับมากที่สุด ผู้สูงอายุที่สุขภาพแข็งแรงดีได้รับความรู้ด้านจิตใจ และสังคม และได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตมากที่สุด และผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวได้รับความรู้ด้านร่างกายและสังคมมากที่สุด

ความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาของสื่อแต่ละประเภทก็มีอิทธิพลต่อการรับรู้เนื้อหาสาระของผู้รับสาร นอกเหนือจากความสามารถในการรับสารและการตีความเนื้อหาของตัวผู้รับสารเอง กล่าวคือ การสื่อสารเชิงสุนทรียะ ทั้ง 3 ประเภทที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้ อันได้แก่ สื่อการแสดงพื้นบ้าน สื่อวีดิทัศน์ และสื่อภาพถ่าย ล้วนแล้วแต่มีขีดความสามารถที่แตกต่างกันในการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ แต่ถ้าหากสื่อเหล่านี้มีการผสมผสานหรือได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสม ก็อาจช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจในเนื้อหาที่ผู้ส่งสารต้องการจะนำเสนอได้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น ถิรนนท์ อนุวัชรวิวงศ์ (2547) ได้จัดสื่อการแสดงพื้นบ้านให้อยู่ในกลุ่มที่มีโครงสร้างเชิงละครเพียงบางส่วน โดยสื่อประเภทนี้ หากนำมาใช้แบบเต็มรูปแบบก็อาจมีข้อจำกัดในการสื่อสาร ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับสุขภาพจะได้มีประสิทธิภาพได้จึงต้องอาศัยองค์ประกอบของการเล่าเรื่องมาช่วยในการถ่ายทอดเนื้อหาให้ผู้ชมมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งอาศัยหน้าที่หนึ่งของการสื่อสารเชิงสุนทรียะ นั่นคือความเพลิดเพลินของรูปแบบสื่อการแสดงพื้นบ้าน หรือการนำรูปแบบภาพยนตร์สั้นหรือละครโทรทัศน์ ซึ่งเป็นการสื่อสารเชิงสุนทรียะที่โครงสร้างเชิงละครชัดเจน มาช่วยถ่ายทอดเนื้อหาผ่านสื่อวีดิทัศน์ หรือการช่วยให้สื่อภาพถ่ายซึ่งเป็นโครงสร้างเชิงละครเพียงบางส่วน สามารถ “บอกเล่า”

ตัวมันเองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยอาจจะผ่านภาพเดียวหรือหลายภาพต่อเนื่องกันไป เป็นต้น

ข้อจำกัดในการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. ผู้วิจัยเริ่มต้นการศึกษาวิจัยโดยประมาณการใช้ระยะเวลาในการศึกษา 1 ปี แบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วง 6 เดือนแรกขึ้นกระบวนการวางแผนก่อนการผลิต (pre-production process) ทำการทบทวนวรรณกรรม กำหนดแนวทางและวางแผนการผลิต ทดสอบประสิทธิภาพสื่อต้นแบบ ช่วงที่ 2 เดือนที่ 7-10 ขึ้นกระบวนการผลิต (production process) พัฒนาสื่อร่วมกับนักวิชาชีพด้านการผลิตสื่อและนำเสนอ จัดแสดงผลงานสื่อให้กับผู้สูงอายุและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะเป็นผู้ประเมินด้วยแบบประเมินทัศนคติและความพึงพอใจ และช่วงที่ 3 เดือนที่ 10-12 ขึ้นกระบวนการหลังการผลิตและประเมินผล (post production and production evaluation process) สรุปผลจากแบบสอบถามและประชุมสรุปผลการดำเนินงาน และเขียนรายงานวิจัย

หากจะพิจารณาให้ครบถ้วน การออกแบบการสร้างสื่อนี้ควรพัฒนาต่อจากผลการประเมินจากกลุ่มตัวอย่าง และมีการวัดหรือประเมินอย่างเป็นระบบอีกครั้งเพื่อให้เห็นประเด็นเนื้อหาที่เหมาะสมและความสามารถของสื่อแต่ละประเภทที่จะถ่ายทอดเนื้อหาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุได้ชัดเจนขึ้น

2. ข้อจำกัดส่วนกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงในการเรียนเชิญให้ผู้สูงอายุเดินทางมาเพื่อร่วมกิจกรรมเพราะคำนึงถึงเฉพาะการบริหารจัดการพื้นที่ที่จะใช้จัดแสดงสื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้น ประเด็นปัญหาคือ ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งต้องการบริการรถรับส่งในการเดินทาง ต้องการให้มีค่าเบี้ยเลี้ยงตอบแทนค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมเมื่อผู้วิจัยไม่สามารถจัดการอำนวยความสะดวกสิ่งเหล่านี้ได้อย่างพอเพียงจึงทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่ได้เต็มจำนวน 50 ท่านที่คาดไว้ ข้อจำกัดนี้เป็นเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งที่พึงตระหนักว่า การจัดโครงการที่ต้องการความร่วมมือจากผู้สูงอายุให้มายังพื้นที่ที่จัดไว้ควรมีการตั้งงบประมาณสำหรับ

ค่าเบี้ยเลี้ยงตอบแทนหรือบริการรถรับส่ง หรือกระทั่งอาจต้องมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุไม่ต้องเดินทางมาร่วมกิจกรรมจะสะดวกยิ่งขึ้น

3. ข้อจำกัดด้านการเลือกสรรพื้นที่ในการบริหารจัดการโครงการ ผู้วิจัยเห็นว่าการวิจัยครั้งนี้ใช้มุมมองแบบผู้ผลิตคือเมื่อสร้างสรรค์สื่อที่จะใช้ในการสื่อสารขึ้นมาสำเร็จก็คัดเลือกสถานที่ที่เหมาะสมกับตัวสื่อหรือง่ายต่อการบริหารจัดการและควบคุมให้การนำเสนอสื่อเป็นไปด้วยความราบรื่น หากแต่แท้จริงแล้วในการสื่อสารโดยเฉพาะเมื่อกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุแล้วนั้น สถานที่หรือวิธีการที่จะนำเสนอสื่อที่สร้างสรรค์ขึ้นอาจจะต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและสะดวกกับกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้นกว่านี้เพราะท้ายที่สุดแล้วผู้ชมกลุ่มเป้าหมายควรได้รับความสะดวกสบายในการร่วมกิจกรรม ทั้งนี้หากรูปแบบสื่อใดที่มีข้อจำกัดในการนำเสนอผลงานก็ควรต้องมีวิธีการบริหารจัดการที่จะสามารถปรับปรุงหรือยืดหยุ่นได้จะทำให้บรรลุลวัตถุประสงค์ได้มากขึ้น

4. การสร้างสรรค์สื่อสุนทรียะเพื่อส่งเสริมสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอาจต้องเริ่มต้นจากการประเมินความต้องการด้านเนื้อหาหรือ ประเมินความสนใจและความต้องการการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุให้ชัดเจนอย่างเป็นระบบเสียก่อนเพื่อให้การออกแบบการสื่อสารนั้นตอบสนองความต้องการของผู้รับสารได้อย่างสูงสุด ควรออกแบบขั้นตอนก่อนการผลิตให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสหรือได้แลกเปลี่ยน นำเสนอความต้องการหรือกระทั่งนำเสนอประเด็นเนื้อหาในมุมมองของตนเอง เพราะแม้หากจะใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนั้นก็อาจยังไม่เอื้อต่อการนำมาสร้างสรรค์การสื่อสารที่ตรงกับความต้องการที่ชัดเจนได้ เมื่อนำผลจากการศึกษาส่วนนั้นมาผลิตสื่อต่างๆ แล้วควรใช้กระบวนการในการวัดผลอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถสะท้อนความสามารถของสื่อแต่ละประเภทให้ชัดเจนขึ้นเพื่อจะสามารถนำไปสู่การชี้แนะหรือนำเสนอแนวทางการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมากที่สุด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- โกศล มีคุณ. (2542). *การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยด้านอาชีพ เศรษฐกิจ และกฎหมาย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2543). *Self Esteem พลังแห่งความเชื่อมั่น*. กรุงเทพมหานคร: ที ที พริน.
- ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์, จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์, สุกัญญา สมไพบูลย์ และ ปรีดา อัครจันทโชติ. (2547). *สุนทรียนิเทศศาสตร์ การศึกษาสื่อสารการแสดงและสื่อจินตคดี*. กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2544). สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางจิตวิญญาณ. *หมอชาวบ้าน*, 22, 262: 41-46.
- ภิญญาดา ธิติกุลมาส. (2555). *การสร้างสรรครายการโทรทัศน์ที่นำเสนอกิจกรรมเชิงสุนทรีย์เพื่อส่งเสริมสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนม คลีฉายา. (2555). *ความต้องการข่าวสาร การใช้สื่อ และนิสัยการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุไทย*. รายงานการวิจัย, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- “พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546”, (2546, 31 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 120 หน้า 1.

ภาษาอังกฤษ

- Maslow, A H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row.
- McQuail, D. (1987). *Mass Communication Theory: An Introduction*. UK: SAGE Publications.
- Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*, 4(4).